

๑๐. เวสสันดรชาดก

พระเจ้าสญชัย ทรงครองราชสมบัติเมืองสีพี มีพระมเหสีทรงพระนามว่า พระนางผุสดี ธิดาพระเจ้ากรุงมัททราช พระนางผุสดีนี้ในชาติก่อนๆ ได้เคยถวายแก่นจันทร์หอม เป็นพยุพัตราและอธิษฐานขอให้ได้เป็นพยุพัตราพระพุทเจ้าในกาลอนาคต ครั้นเมื่อนางสิ้นชีวิตก็ได้ไปบังเกิดในเทวโลก เมื่อถึงวาระที่จะต้องจุติมาเกิดในโลกมนุษย์ พระอินทร์ได้ประทานพรสิบประการแก่นาง ครั้นเมื่อพระนางผุสดีทรงครรภ์ใกล้กำหนดประสูติ พระนางปรารถนาไปเที่ยวชมตลาด ร้านค้า บ้างเอิญในขณะที่เสด็จประพาสนั้น พระนางทรงเจ็บครรภ์และประสูติพระโอรสในบริเวณย่านนั้น พระโอรสจึงทรงพระนามว่า **เวสสันดร** หมายถึง **ในท่ามกลางระหว่างย่านค้าขาย** พร้อมกับที่พระโอรสประสูติ ข้างต้นของพระเจ้าสญชัยก็ตกกลูกเป็นข้างเผือกเพศผู้ได้รับชื่อว่า บัจจัญนาศ เป็นข้างต้นคณูปพระเวสสันดร

เมื่อพระกุมารเวสสันดรทรงเจริญวัยขึ้น ทรงมีพระทัยฝักใฝ่ในการบริจาคทาน มักขอพระราชทานทรัพย์จากพระบิดามารดา เพื่อบริจาคแก่ประชาชนอยู่เป็นนิตย์ ทรงขอให้พระบิดาตั้งโรงทานสัสมเมือง เพื่อบริจาคข้าวปลาอาหารและสิ่งของจำเป็น แก่ประชาชน และหากมีผู้มาทูลขอสิ่งหนึ่ง สิ่งใด พระองค์ก็จะทรงบริจาคให้โดยมิได้เสียดาย ด้วยทรงเห็นว่า การบริจาค่นั้นเป็นกุศลเป็นคุณประโยชน์อันยิ่งใหญ่ ทั้งแก่ผู้รับและผู้ให้ ผู้รับก็จะพ้นความเดือดร้อน ผู้ให้ก็จะอิ่มเอิบเป็นสุขใจที่ได้ช่วยเหลือผู้อื่น และยังทำให้พ้นจากความโลภความตระหนี่ถี่เหนียวในทรัพย์สมบัติของตนอีกด้วย พระเกียรติคุณของพระเวสสันดรเลื่องลือไปทั่วทุกทิศว่าทรงมีจิตเมตตาแก่ผู้อื่น มิได้ ทรงเห็นแก่ความสุขสบายหรือเห็นแก่ทรัพย์สมบัติส่วนพระองค์ มิได้ทรงหวงแหนสิ่งใด ไว้สำหรับพระองค์

อยู่มาครั้งหนึ่งในเมืองกลิงคราชภูฏเกิดข้าวยากหมากแพงเพราะฝนแล้ง ทำให้เพาะปลูกไม่ได้ ราษฎรอดอยากได้รับความเดือนร้อนสาหัส ประชาชน ชาวกลิงคราชภูฏพากันไปเฝ้าพระราชบิดา ทูลว่าในเมืองสีพีนั้นมีข้างเผือกคณูปพระเวสสันดรชื่อว่า ข้างบัจจัญนาศ เป็นข้างมีอำนาจพิเศษ ถ้าอยู่เมืองใด จะทำให้ฝนฟ้าตกต้องตามฤดูกาล พืชพันธุ์จะบริบูรณ์ ขอให้พระเจ้ากลิงคราชภูฏ ส่งทูตเพื่อไปทูลขอข้างจากพระเวสสันดร พระเวสสันดรก็จะทรงบริจาคให้เพราะพระองค์ไม่เคยขัดเมื่อมีผู้ทูลขอสิ่งใด

พระเจ้ากลิงคราชภูฏจึงส่งพราหมณ์แปดคนไปเมืองสีพี ครั้นเมื่อพราหมณ์ได้พบพระเวสสันดรขณะเสด็จประพาสพระนคร ประทับบนหลังช้างบัจจัญนาศ พราหมณ์จึงทูลขอข้างคณูปเพื่อดับทุกข์ชาวกลิงคราชภูฏ พระเวสสันดรก็โปรดประทานให้ตามที่ขอ ชาวสีพีเห็นพระเวสสันดรทรงบริจาคข้างบัจจัญนาศคู่บ้านคู่เมืองไป ดังนั้น ก็ไม่พอใจ พากันโกรธเคืองว่าต่อไปบ้านเมืองจะลำบาก เมื่อไม่มีข้างบัจจัญนาศเสียแล้ว

จึงพากันไปเข้าเฝ้าพระเจ้าสญชัย ทูลกล่าวโทษพระเวสสันดรว่าบริจาคข้างคู่บ้านคู่เมือง แก่ชาวเมืองอื่นไป ขอให้ขับพระเวสสันดรไปเสียจากเมืองสีพี พระเจ้าสญชัยไม่อาจขัดราชภูฏได้ จึงจำพระทัยมีพระราชโองการให้ขับพระเวสสันดรออกจากเมืองไป พระเวสสันดรไม่ทรงขัดข้อง แต่ทูลขอพระราชทานโอกาสบริจาคทาน ครั้งใหญ่ก่อนเสด็จออกจากพระนคร พระบิดาก็ทรงอนุญาตให้พระเวสสันดรทรงบริจาค **สัตตสกมมหาทาน คือบริจาค ทานเจ็ดสิ่ง สิ่งละเจ็ดร้อย** แก่ประชาชนชาวสีพี

เมื่อพระนางมัทรี พระมเหสีของพระเวสสันดรทรงทราบข่าว ประชาชนขอให้ขับพระเวสสันดร ออกจากเมือง ก็กราบทูลพระเวสสันดรว่า

"พระองค์เป็นพระราชสวามีของหม่อมฉัน พระองค์เสด็จไปที่ใด หม่อมฉันจะขอติดตาม ไปด้วยทุกหนทุกแห่ง มิได้ย่อห่อต่อความลำบาก ขึ้นชื่อว่าเป็นสามี ภรรยาแล้ว ย่อมต้องอยู่เคียงข้างกันในทุกที่ทุกเวลา ไม่ว่ายามสุข หรือทุกข์ โปรดประทานอนุญาตให้หม่อมฉันติดตามไปด้วยเถิด"

พระเวสสันดรไม่ทรงประสงค์ให้พระนางมัทรี ติดตามพระองค์ไป เพราะการเดินทางไปจากพระนครย่อมมีแต่ความยากลำบาก ทั้งพระองค์ เองก็ทรงปรารถนาจะเสด็จไปประทับบำเพ็ญศีลภาวนาอยู่ในป่า พระนางมัทรีไม่คุ้นเคยต่อสภาพเช่นนั้น

ย่อมจะต้องลำบากยากเข็ญทั้ง อาหารการกินและความเป็นอยู่ แต่ไม่ว่าพระเวสสันดร จะตรัสห้ามปรามอย่างไร นาง ก็มิยอมฟัง บรรดาพระประยูรญาติ ก็พากันอ้อนวอน ขอร้อง พระนางก็ทรงยินกรานว่า จะติดตามพระราชสวามีไปด้วย

พระนางผุสดีจึงทรงไปทูลขอพระเจ้าสุทโธทัญ มิให้ขับพระเวสสันดรออกจากเมือง พระเจ้าสุทโธทัญตรัสว่า

"บ้านเมืองจะเป็นสุขได้ก็ต่อ เมื่อราษฎรเป็นสุข พระราชาจะเป็นสุขได้ก็ เมื่อ ราษฎรเป็นสุข ถ้าราษฎรมีความสุข พระราชาจะนั่งเฉยอยู่ได้อย่างไร ราษฎรพากัน กล่าวโทษพระเวสสันดรว่าจะทำให้บ้านเมืองยากเข็ญ เราจึงจำเป็นต้องลงโทษ แม้ว่าพระเวสสันดรจะเป็นลูกของเรากก็ตาม"

ไม่ว่าผู้ใดจะห้ามปรามอย่างไร พระนางมัทรีก็จะตามเสด็จพระเวสสันดรไปให้จง ได้ พระเจ้าสุทโธทัญและพระนางผุสดีจึงขอเอา พระขาลี พระกัณหา โอรสธิดาของพระ เวสสันดรไว้ แต่พระนางมัทรีก็ไม่ยินยอม ทรงกล่าวว่า

"เมื่อชาวเมืองสีพีรังเกียจพระเวสสันดร ให้ขับไล่ไปเสียดังนี้ พระโอรสธิดาจะ อยู่ต่อไปได้อย่างไร ชาวเมืองโกรธแค้นขึ้นมา พระขาลีกัณหาที่จะทรงได้รับความ ลำบาก จึงควรที่จะออกจากเมืองไปเสียพร้อม พระบิดาพระมารดา"

ในที่สุดพระเวสสันดร พร้อมด้วยพระมเหสี และโอรสธิดาก็ออกจากเมืองสีพีไป แม้ใน ขณะนั้นชาวเมืองยังตามมาทูลขอร้องพระที่นั่ง ทั้งสี่พระองค์จึงต้องทรงดำเนิน ด้วยพระบาทออกจากเมืองสีพีมุ่งไปสู่ป่า เพื่อบำเพ็ญพรตภาวนา

ครั้นเสด็จมาถึงเมืองมาตุลนคร บรรดาภคินีเจตราชทรงทราบข่าว จึงพากันมา ต้อนรับ พระเวสสันดร ทรงถามถึงทางไปสู่เขาวงกต ภคินีเจตราชก็ทรงบอกทาง ให้และเล่าว่า เขาวงกตนั้นต้องเดินทางผ่านป่าใหญ่ที่เดิม ไปด้วยอันตรายแต่เมื่อไป ถึงสระโบกขรณีแล้ว ก็จะเป็นบริเวณร่มรื่นสะดวกสบาย มีต้นไม้ผล ที่จะใช้เป็นอาหาร ได้ นอกจากนี้ภคินีเจตราช ยังได้สั่งให้ พรานป่าเจตบุตร ซึ่งเป็นผู้ชำนาญ ป่าแถบ นั้น ให้คอยเฝ้าระวังรักษาต้นทาง ที่จะไปสู่เขาวงกต เพื่อมิให้ผู้ใดไปรบกวน พระเวสสันดรในการบำเพ็ญพรต เว้นแต่ทูต จากเมืองสีพีที่จะมาทูลเชิญเสด็จกลับ นครเท่านั้น ที่จะยอมให้ผ่านเข้าไปได้

เมื่อเสด็จไปถึงบริเวณสระโบกขรณีอันเป็นที่ร่มรื่นสบาย พระเวสสันดร พระนาง มัทรี ตลอดจนพระโอรสธิดา ก็ผนวชเป็นฤาษี บำเพ็ญพรตภาวนาอยู่ ณ ที่นั้น โดยมี พรานป่าเจตบุตรคอยรักษาต้นทาง ณ ตำบลบ้านทูนวิฐ เขตเมืองกลิงคราชบุรี

มีพราหมณ์เฒ่าชื่อ ชูชก หาเลี้ยงชีพด้วยการ ขอทาน ชูชก ขอทานจนได้เงินมา มาก จะเก็บไว้ เองก็กลัวสูญหาย จึงเอาไปฝากเพื่อนพราหมณ์ไว้ อยู่มาวันหนึ่ง ชูชก ไปหาพราหมณ์ที่ตนฝากเงินได้ จะขอเงินกลับไป ปรากฏว่า พราหมณ์นั้นนำเงินไป ใช้หมดแล้ว จะหามาใช้ให้ชูชกก็ไม่หา จึงจูงเอาลูกสาวชื่อ อมิตตดา มายกให้แก่ ชูชก พราหมณ์เฒ่ากล่าวแก่ชูชกว่า

"ท่านจงรับเอาอมิตตดาลูกสาวเราไปเถิด จะเอาไปเลี้ยงเป็นลูกหรือภรรยา หรือจะเอาไปเป็นทาสรับใช้ปรนนิบัติก็สุด แล้วแต่ท่านจะเมตตา"

ชูชกเห็นนางอมิตตดาหน้าตาสะสวย งดงามก็หลงรัก จึงพานางไปบ้าน เลี้ยงดู นางในฐานะภรรยา นางอมิตตดาอายุยังน้อย หน้าตางดงาม และมีความกตัญญู ต่อ พ่อแม่ นางจึงยอมเป็นภรรยาชูชกผู้แก่เฒ่า รูปร่างหน้าตาน่ารังเกียจ อมิตตดา ปรนนิบัติชูชกอย่างภรรยาที่ดีจะพึงกระทำทุกประการ นางดักน้ำ ด่าข้าว หุงหาอาหาร ดูแลบ้านเรือนไม่มีขาดตกบกพร่อง ชูชกไม่เคยต้องบ่นว่าหรือดักเตือนสั่งสอนแต่ อย่างใดทั้งสิ้น ความประพฤติที่ดีเพียบพร้อมของนาง อมิตตดาทำให้เป็นที่สรรเสริญ ของบรรดา พราหมณ์ทั้งหลายในหมู่บ้านนั้น ในไม่ช้า บรรดาพราหมณ์เหล่านั้นก็พากันตำหนิติเตียนภรรยาของตนที่ได้ประพฤติตนเป็น แม่บ้านแม่เรือนอย่างอมิตตดา บางบ้านก็ถึงกับทุบตีภรรยาเพื่อให้รู้จักเอาอย่างนาง เหล่านางพราหมณ์ทั้งหลาย ได้รับความเดือดร้อน ก็พากันโกรธแค้นนางอมิตตดา ว่าเป็นต้นเหตุ

วันหนึ่งขณะที่นางไปดักน้ำในหมู่บ้าน บรรดานางพราหมณ์ก็รวมกันเย้ยหยันที่นางมี สามีกแก่ หน้าตาน่าเกลียดอย่างชูชก นางพราหมณ์พากันกล่าวว่า

"นางก็อายน้อย หน้าแดงงาม ทำไมมายอมอยู่กับเผ่าชรา นารีงเกียจอย่างซุกหรือว่ากลัวจะหาสามีไม่ได้ มีหน้าซำยังทำ ดนเป็นกาลกิณี พอเข้ามาในหมู่บ้านก็ทำให้ ชาวบ้านสิ้นความสงบสุข เขาเคยอยู่กันมาดีๆ พอนางเข้ามาก็เดือดร้อนไปทุกหย่อมหญ้า หาความสงบ ไม่ได้ นางอยู่ภายในหมู่บ้านนี้เลย จะไปไหนก็ไปเสียเถิด"

ไม่เพียงกลัวว่าจาดาทอ ยังพากันหยิกทั้ง ทำร้ายนางอมิตตดา จนนางทนไม่ได้ ต้องหนีกลับบ้านร้องไห้ มาเล่าให้ซุกฟัง ซุกจึงบอกว่าต่อไปนี้นางไม่ต้องทำงานสิ่งใด ซุกจะเป็นฝ่ายทำให้ทุกอย่าง นางอมิตตดาจึงว่า

"ภรรยาที่ดีจะทำเช่นนั้นได้อย่างไร จะปล่อยให้สามีมาปรนนิบัติรับใช้ เราทำไม่ได้หรอก ลูกหญิงที่พ่อแม่อบรมสั่งสอนมาดี ย่อมจะไม่นั่งนอนอยู่เฉยๆ ดีแต่ซี้้นัวให้ผู้อื่นปรนนิบัติตน นี่แน่ะ ซุก ถ้าท่านรักเราจริง ท่านจงไปหาบริวารมาปรนนิบัติรับใช้เราดีกว่า"

ซุกได้ฟังดังนั้นก็อึดอัดใจ ไม่รู้จะไปหาข้าทาสหญิงชายมาจากไหน นางอมิตตดา จึงแนะว่า

"ขณะนี้ พระเวสสันดรเสด็จออกมาจากเมืองสีพี มาทรงบำเพ็ญพรตอยู่ในป่า เขาเวทก พระองค์เป็นผู้ใฝ่ในการบริจาคทาน ท่านจงเดินทางไปขอบริจาคพระชาลีกัณหา โอโรสธิดาของพระเวสสันดรมาเป็นข้าทาสของเราเถิด"

ซุกไม่อยากเดินทางไปเลยเพราะกลัวอันตรายในป่า แต่ครั้งจะไม่ไปก็กลัวนางอมิตตดาจะทอดทิ้งไม่ยอมอยู่กับตน

ในที่สุดซุกจึงตัดสินใจเดินทางไปเขาเวทกเพื่อทูลขอพระชาลีกัณหา เมื่อไปถึงบริเวณปากทางเข้าสู่เขาเวทก ซุกก็ได้พบพรานเจตบุตรผู้รักษาปากทาง หม่าไล่เนื้อที่พรานเลี้ยงไว้พากันรุมไล่ต้อนซุกขึ้นไปจนมุดอยู่บนต้นไม้ เจตบุตรก็เข้าไปตะคอกขู่ว่า

ซุกนั้นเป็นคนมีไหวพริบ สังเกตดูเจตบุตรก็รู้ว่าเป็นคนซื่อสัตย์ มีฝีมือเข้มแข็ง แต่ขาดไหวพริบ จึงคิดจะใช้วาจาจาลอง เจตบุตรให้หลงเชื่อ พาตนเข้าไปพบพระเวสสันดรให้ได้ ซุกจึงกล่าวแก่เจตบุตรว่า

"นี่แน่ะ เจ้าพรานป่าหน้าโง่ เจ้าหาว่าเราเป็นใคร ผู้อื่นเขา จะเดินทางมาให้ยากลำบากทำไมจนถึงนี้ เรามาในฐานะทูต ของพระเจ้าสุทนต์ เจ้าเมืองสีพี จะมาทูลพระเวสสันดรว่า บัดนี้ชาวเมืองสีพีได้คิดแล้ว จะมาทูล เชิญเสด็จกลับพระนคร เราเป็นผู้มาทูลพระองค์ไว้ก่อน เจ้ามีมาขัดขวางเราอยู่อย่างนี้ เมื่อไรพระเวสสันดรจะได้ เสด็จคืนเมือง"

เจตบุตรได้ยินก็หลงเชื่อ เพราะมีความจงรักภักดี อยากให้พระเวสสันดรเสด็จกลับ เมืองอยู่แล้ว จึงขอโทษซุก จัดการหาอาหารมาเลี้ยงดู แล้วชี้ทางให้เข้าไปสู่อาศรม ที่พระเวสสันดรบำเพ็ญพรตภาวนาอยู่

เมื่อซุกมาถึงอาศรมก็คิดว่า หากเข้าไปทูลขอ พระโอโรสธิดาในขณะที่พระนางมีหรืออยู่ด้วย พระนางคงจะไม่ยินยอมยกให้เพราะความรัก อาลัยพระโอโรสธิดา จึงควรจะรอนพระนางเสด็จไปหาผลไม้ในป่าเสียก่อน จึงค่อยเข้าไปทูลขอต่อพระเวสสันดรเพียงลำพัง

ในวันนั้น พระนางมัทรีทรงรู้สึกไม่สบายพระทัยเป็นอย่างยิ่ง เพราะในตอนกลางคืน พระนางทรงฝันร้ายว่า มีบุรุษร่างกายกำยำ ถือดาบ มาตัดแขนซ้ายขวาของพระนางขาด ออกจากกาย บุรุษนั้นควักดวงเนตร ซ้ายขวา แล้วโยนฝ่าเอาจึงพระทัย พระนางไปด้วย พระนางมัทรีทรงสงสัยว่าจะมีเหตุร้ายเกิดขึ้น จึงทรงละล้าละลังไม่อยากจะไปไกลจาก อาศรม แต่ครั้งจะไม่เสด็จไปก็จะมีผลไม้มาให้พระเวสสันดรและโอโรสธิดาเสวย พระนางจึงจุ่งโอโรสธิดาไปทรงฝากฝังกับ พระเวสสันดรขอให้ทรงดูแล ตรีสรเรียกหา ให้เล่นอยู่ใกล้ๆ บรรณศาลา พร้อมกับเล่าความฝันให้พระเวสสันดรทรงทราบ

พระเวสสันดรทรงหยิ่งรู้ว่าจะมีผู้มาทูลขอพระโอโรสธิดา แต่ครั้งจะบอกความตามตรง พระนางมัทรีก็คงจะทนไม่ได้ พระองค์เองนั้น ตั้งพระทัยมั่นว่าจะบริจาคทรัพย์สมบัติทุกสิ่งทุกอย่างในกายนอกร่าง แม้แต่ชีวิตและ เลือดเนื้อของพระองค์ หากมีผู้มาทูลขอก็จะ ทรงบริจาคให้โดยมิได้ทรงเสียดายหรือหวาดหวั่น

พระเวสสันดรจึงตรัสกับพระนางมัทรีว่าจะดูแลพระโอโรสธิดาให้ พระนางมัทรีจึงเสด็จไปหาผลไม้ในป่าแต่ลำพัง

ครั้งซุกเห็นได้เวลาแล้ว จึงมุ่งมาที่อาศรม ได้พบพระชาลีพระกัณหาทรงเล่นอยู่หน้าอาศรม ก็แกล้งขู่ ให้สองพระองค์ตกพระทัยเพื่อชมขวัญไว้ก่อน แล้วซุกพราหมณ์เผ่าก็เข้าไปเฝ้า พระเวสสันดรกล่าวว่าจากราบทูลด้วยโวหาร อ้อมค้อมลดเลี้ยว ชักแม่น้ำทั้งห้า เพื่อทูลขอ พระโอโรสธิดาไปเป็นข้าช่วงใช้ของตน

พระเวสสันดรทรงมีพระทัยยินดีที่จะทรงกระทำบุตรทาน คือ การบริจาคบุตรเป็นทาน อันหมายถึงว่า พระองค์เป็นผู้สละกิเลส ความห่วงแหนในทรัพย์สมบัติทั้งปวง แม้กระทั่งบุคคลอันเป็นที่รัก ก็สามารถสละ เป็นทานเพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่นได้ แต่พระองค์ทรงผิดผ่อนต่อชูชกว่า ขอให้ พระนางมัทรีกลับมาจากป่าได้ร่ำลาโอรสธิดาเสียก่อนชูชกก็ไม่ยินยอม กลับทูลว่า

"หากพระนางกลับมา สัญชาติญาณแห่งมารดา ย่อมจะทำให้พระนางห่วงแหน ห่วงใย พระโอรสธิดา ย่อมจะไม่ทรงให้พระโอรส ธิดาพราจากไป"ได้ หากพระองค์ทรงปรารถนาจะบำเพ็ญทานจริง ก็โปรดยกให้หม่อมฉันเสียแต่บัดนี้เถิด"

พระเวสสันดรจนพระทัยจึงตรัสเรียกหาพระโอรสธิดา แต่พระขालีก็ค้นหาซึ่งแอบฟัง ความอยู่ใกล้ๆ ได้ ทราบว่า พระบิดาจะยกตน ให้แก่ชูชก ก็ทรงหวาดกลัว จึงพากันไปหลบซ่อน โดยเดินถอยหลังลงสู่สระบัว เอาใบบัว บังเคียวไว้ ชูชกเห็นสองกุมารหายไป จึงทูลประชดประชันพระเวสสันดรว่าไม่เต็มพระทัย บริจาคจริง ทรงให้สัญญาณสองกุมารหนีไปซ่อนตัวเสียที่อื่น พระเวสสันดร จึงทรงต้องออกมาตามหาพระขालีค้นหา

ครั้นทอดพระเนตรเห็นรอยเท้าเดินขึ้นมาจากสระ จึงตรัสเรียกพระโอรสธิดาว่า "ขาลีค้นหา เจ้าจงขึ้นมาหาพ่อเถิด หากเจ้านิ่งเฉยอยู่ พรหมณ์เฒ่าก็จะเยาะเย้ยว่าพ่อนี้ ไร้ความสามารถ พ่อตั้งใจจะบำเพ็ญทานบารมี เพื่อสละละกิเลสให้บรรลूपริิญาณ จะได้เป็นที่พึ่งแก่สัตว์โลกทั้งหลาย ในภายภาคหน้า ให้พ้นจากทุกข์แห่งการเวียนว่ายตายเกิด เจ้าจงมาช่วยพ่อประกอบการบุญเพื่อบรรลุลผล คือ พระโพธิญาณนั้นเถิด"

ทั้งสองกุมารทรงได้ยินพระบิดาตรัสเรียก ก็ทรงรำลึกได้ถึงหน้าที่ของบุตรที่ดี ที่ต้องเชื่อฟังบิดามารดา รำลึกได้ถึงความพากเพียรของพระบิดาที่จะประกอบ บารมีเพื่อความหลุดพ้นจากกิเลส ทั้งยังรำลึกถึงขัดติยมานะว่าทรงเป็น โอรสธิดากษัตริย์ ไม่สมควรจะหวาดกลัวต่อสิ่งใด จึงเสด็จขึ้นมาจากสระบัว พระบิดาก็จึงทั้งสองพระองค์มาทรงบริจาคเป็นทานแก่ชูชก

ชูชกครั้นได้ตัวพระขาลีค้นหาเป็นสิทธิขาดแล้ว ก็แสดงอำนาจจุดลากเอาสองกุมารเข้าป่าไป เพื่อจะให้เกิดความยากแค้นตน พระเวสสันดรทรงสงสารพระโอรสธิดา แต่ก็ไมอาจทำประการใดได้เพราะทรงถือว่า ได้บริจาคเป็นสิทธิแก่ชูชกไปแล้ว

ครั้นพระนางมัทรีทรงกลับมาจากป่าในเวลาพลบค่ำ เทียบตามหาโอรสธิดาไม่พบ ก็มาเฝ้าทูลถามจากพระเวสสันดร พระเวสสันดรจะทรงตอบความจริงก็เกรงว่า นางจะทนความเศร้าโศกมิได้ จึงทรงแกล้งตำหนินางไปว่าหาผลไม้กลับมามาจนเย็นค่ำ คงจะร้อนรุ่มมากจนลืมนึกถึงโอรสธิดาและสวามีที่คอยอยู่

พระนางมัทรี ได้ทรงฟัง ก็เสียพระทัย ทูลตอบว่า

"เมื่อหม่อมฉันจะกลับอาศรม มีสัตว์ร้ายวนเวียนดักทางอยู่ หม่อมฉันจะมา ก็มาได้จนเย็นค่ำ สัตว์ร้ายเหล่านั้นจึงจากไป หม่อมฉันมีแต่ความสลดย์ซื่อ มิได้เคยนึกถึงความสุขสบายส่วนตัวเลยแม้แต่น้อยนิด บัดนี้ลูกของหม่อมฉันหายไป จะเป็นตายร้ายดีอย่างไรก็มีทราบ หม่อมฉันจะเที่ยวติดตามหาจนกว่าจะพบลูก"

พระนางมัทรีทรงออกเทียบตามหาพระขาลีค้นหาตามรอบบริเวณศาลา เฝ้าใดๆ ก็มีได้ พบจนในที่สุด พระนางก็สิ้นแรงถึงกับสลบไป พระเวสสันดรทรงเวทนา จึงทรงนำน้ำเย็นมาประพรมจนนางฟื้นขึ้น ก็ตรัสเล่าว่าได้บริจาค โอรสธิดาแก่พรหมณ์เฒ่าไปแล้ว ขอให้พระนางอนุโมทนาในทานบารมีที่ทรงกระทำ ไปนั้นด้วยบุตรทานที่พระราชสวามีทรงบำเพ็ญ และมีพระทัยค่อยบรรเทาจากความโศกเศร้า

ฝ่ายท้าวสักกะเทวราชทรงเล็งเห็นว่า หากมีผู้มาทูลขอพระนางมัทรีไป พระเวสสันดร ก็จะทรงลำบาก ไม่อาจบำเพ็ญเพียรได้เต็มความปรารถนา เพราะต้องทรงแสวงหาอาหารประทังชีวิต ท้าวสักกะจึงแปลงองค์เป็นพรหมณ์ มาขอรับบริจาคพระนางมัทรี

พระเวสสันดร ก็ทรงปิติยินดีที่จะได้ประกอบการทาน คือ การบริจาคภรรยาเพื่อประโยชน์แก่บุคคลอื่น พระนางมัทรีก็ทรงเต็มพระทัยที่จะได้ทรงมีส่วนในการบำเพ็ญทานบารมีตามที่พระเวสสันดรทรงตั้งพระทัยไว้

เมื่อได้รับบริจาคแล้ว ท้าวสักกะก็ทรงกลับคืนร่างดังเดิม และตรัสสรรเสริญอนุโมทนาในกุศลแห่งทานบารมีของพระเวสสันดร แล้วถวายพระนางมัทรีกลับคืนแต่

พระเวสสันดร พระเวสสันดรจึงได้ทรงประกอบบุตรทหารทาน อันยากที่ผู้ใดจะกระทำ ได้ สมดังที่ได้ตั้งพระทัยว่าจะบริจาคทรัพย์ของพระองค์เพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่น โดยปราศจากความหวงแหนเสียตาย

ฝ่ายชุกพาสองกุมารเดินทางมาในป่า ระหกระเหินได้รับความลำบากเป็นอันมาก และหลงทางไปจนถึงเมืองสีพี บังเอิญผ่านไปหน้าที่ประทับพระเจ้าสุทนต์มโหรีทอด พระเนตรเห็นพระนัดดาทั้งสองก็ทรงจำได้ จึงให้เสนาไปพาเข้ามาเฝ้า ชุกพาสทูลว่า พระเวสสันดรทรงบริจาคพระขาสีภิกษาให้เป็นข้าทาสของตนแล้ว บรรดาเสนาอำมาตย์และประชาชนทั้งหลาย ต่างก็พากันสงสารพระกุมารทั้งสอง และ ด่าทอพระเวสสันดรที่มีได้ทรงห่วงใยพระโอรสธิดา

พระขาสีเห็นผู้อื่นพากันด่าทอขี้นพระบิดาจึงทรงกล่าวว่า
"เมื่อพระบิดาเสด็จไปผนวชอยู่ในป่า มิได้ทรงมีสมบัติใดติดพระองค์ไป แต่ทรงมีพระทัยแน่วแน่ที่จะสละกิเลส ไม่หลงไหลห่วงหาในสมบัติสิ่งหนึ่งสิ่งใด แม้บุคคลอันเป็นที่รักก็ยอมสละได้เพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่น เพราะทรงมีพระทัยมั่นในพระโพธิญาณในภายหน้า ความรัก ความหลง ความโลภ ความโกรธ เป็นกิเลสที่ขวางกั้นหนทางไปสู่พระโพธิญาณ พระบิดาของหม่อมฉันสละกิเลสได้ดังนี้ จะมาด่าทอขี้นพระองค์หาควรไม่"

พระเจ้าสุทนต์มโหรีได้ทรงฟังดังนั้นก็ยินดี จึงตรัสเรียกพระขาสีให้เข้าไปหา แต่พระขาสี ยังคงประทับอยู่กับชุกพาส และทูลว่า พระองค์ยังเป็นทาสของชุกพาสอยู่ พระเจ้าสุทนต์มโหรีจึงขอให้สองกุมารจากชุกพาส

พระขาสีตรัสว่า พระบิดาตีค่าพระองค์ไว้พันตำลึงทอง แต่พระกัณหา นั้นเป็นหญิง พระบิดาจึงตีค่าตัวไว้สูง เพื่อมิให้ผู้ใดมาไถ่ตัวหรือซื้อขายไปได้ง่าย ๆ พระกัณหา นั้นมีค่าตัวเท่ากับทรัพย์เจ็ดชีวิต เจ็ดสิ่ง เช่น ข้าทาส หญิงชาย เป็นต้น สิ่งละเจ็ดร้อย กับทองคำอีกร้อยตำลึง

พระเจ้าสุทนต์มโหรีก็โปรดให้เบิกสมบัติท้องพระคลังมาไถ่ตัวพระนัดดาจากชุกพาส และโปรดให้จัดข้าวปลาอาหารมาเลี้ยงดูชุกพาส เพื่อตอบแทนที่พาพระนัดดา กลับมาถึงเมือง

ชุกพาสพราหมณ์เฒ่าขอร้อง ไม่เคยได้บริโภคอาหารดีๆ ก็ไม่รู้จักยับยั้ง บริโภคมาจนทนไม่ไหว ถึงแก่ความตายในที่สุด พระเจ้าสุทนต์มโหรีโปรด ให้จัดการศพแล้วประกาศหาผู้รับมรดก ก็หาผู้ใดมาขอรับไม่ หลังจากนั้นพระเจ้าสุทนต์มโหรี จึงตรัสสั่งให้จัดกระบวนเสด็จเพื่อไปรับ พระเวสสันดรและพระนางมัทรีกลับคืนสู่เมืองสีพี เพราะบรรดาประชาชนก็พากันได้คิดว่า พระเวสสันดรได้ทรงประกอบทานบารมี อันยิ่งใหญ่กว่าทั้งหลายทั้งปวง ก็เพื่อประโยชน์แก่ผู้คนทั้งหลาย หาใช่เพื่อพระองค์เองไม่ เมื่อกระบวนไปถึงอาศรมริมสระโบกขรณี กษัตริย์ทั้งหกก็ทรงได้พบกันด้วยความโสมนัสยินดี

พระเจ้าสุทนต์มโหรีจึงตรัสบอกพระเวสสันดรว่า ประชาชนชาวสีพีได้เห็นสิ่งที่ถูกที่ควรแล้ว และพากันร่ำร้อง ได้ทูลเชิญเสด็จกลับเมืองสีพี พระเวสสันดร พระนางมัทรี และพระขาสีภิกษา จึงได้เสด็จกลับเมือง พระเจ้าสุทนต์มโหรีทรงอภิเษกพระเวสสันดรขึ้นครองเมืองสืบต่อไป

ครั้นได้เป็นพระราชแห่งสีพี พระเวสสันดรก็ทรงยึดมั่นในการประกอบทานบารมี ทรงตั้งโรงทานบริจาคเป็นประจำทุกวัน ชาวเมืองสีพีตลอดจนบ้านเมืองใกล้เคียง ก็ได้รับพระเมตตากรุณา มีความร่มเย็นเป็นสุข ชาวเมืองต่างก็เอื้อเฟื้อช่วยเหลือกัน มิได้โลภ กระหายในทรัพย์สมบัติ ต่างก็มีจิตใจผ่องใสเป็นสุข เหมือนดังที่พระเวสสันดรทรงตั้งพระปณิธานว่า พระองค์จะทรงบริจาคทรัพย์สมบัติทั้งปวง เพื่อประโยชน์สุขแก่ผู้อื่น ด้วยทรัพย์ทั้งหลาย ทำให้เกิดกิเลส คือ ความโลภ ความหลง ห่วงหา เมื่อบริจาคทรัพย์แล้ว ผู้รับก็จะได้ประโยชน์จากสิ่งนั้น และมีความชื่นชมยินดี ผู้ให้ก็จะ อิ่มเอมใจว่าได้ทำประโยชน์แก่ผู้อื่น เกิดความปิติยินดีเช่นกัน ทั้งผู้ให้และผู้รับย่อมได้รับ ความสุขความพึงพอใจดังนี้

คติธรรม : บำเพ็ญทานบารมี

"สั่งสอนให้คนเราเพียรประกอบคุณความดีโดยมิท้อถอย หากรู้จักสละทรัพย์
บริจาคทานเนืองนิจก็จะเป็นที่สรรเสริญทั่วไป คนโลกคนจิต"